

Haalbaarheidstoets aanleg wandelpad door het Middenduin bij Bloemendaal

Toetsing in het kader van de natuurwetgeving

Opdrachtgever: Staatsbosbeheer

Groot Eco Advies 2016-043

Concept	25-04-2017
Definitief	02-06-2017

Inhoudsopgave

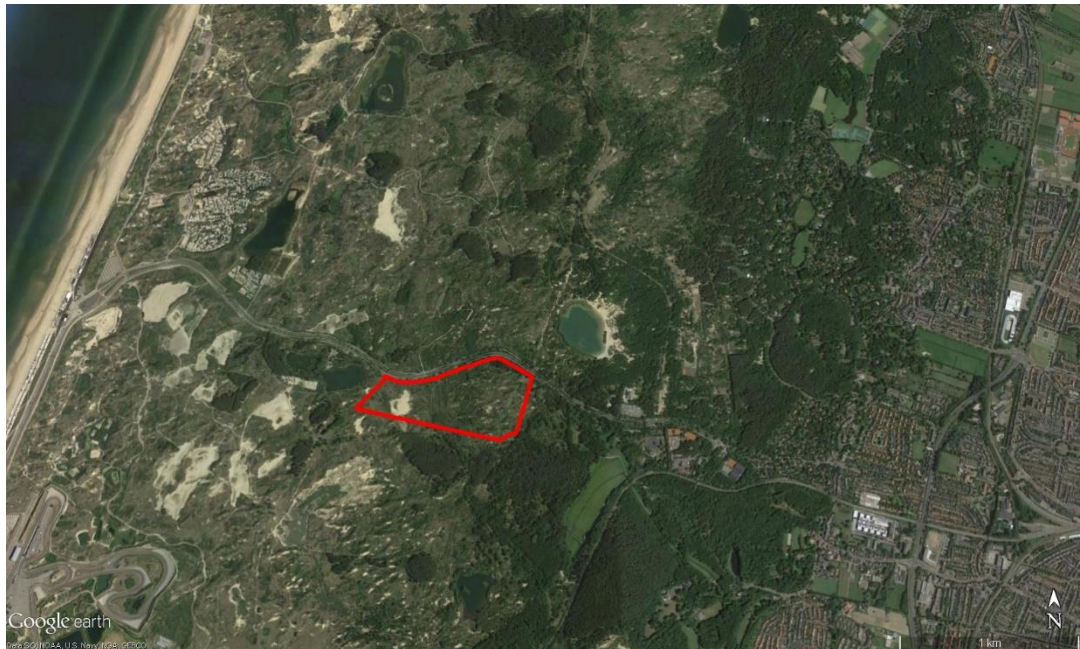
1	Inleiding	4
2	Natuurwetgeving en -beleid	8
3	Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid	13
3.1	Middenduin (erfpachtdeel)	14
4	Aanleg voetpad	17
5	Toetsing effecten beschermde soorten	19
6	Toetsing effecten EHS/NatuurNetwerk Nederland	22
7	Toetsing Natura 2000/voortoets	23
7.1	Uitgangspunten toetsing varianten	24
7.2	Aanlegfase	25
7.3	Aanwezigheidsfase	26
7.4	Conclusies Voortoets Natura 2000	27
8	Verslechteringstoets Natura 2000	28
8.1	Effectbeoordeling	28
8.2	Conclusies Verslechteringstoets	29
8.3	Overige afwegingen	30
9	Conclusies	31
10	Bronnen	32

1 Inleiding

Het Middenduin is een duingebied gelegen ten zuiden van de Zeeweg, die loopt van Bloemendaal naar Bloemendaal aan Zee en Zandvoort. Het duingebied, dat eigendom is van de gemeente Bloemendaal, is sinds 11 december 1971 in erfpacht bij Staatsbosbeheer uitgegeven voor de duur van 50 jaar. De erfpacht zal eindigen op 10 december 2020.

Conform de erfpachtakte zullen partijen tenminste twee jaren voor het einde van de overeenkomst zich beraden over het al dan niet voortzetten van deze overeenkomst tegen een dan over een te komen canon en voorwaarden.

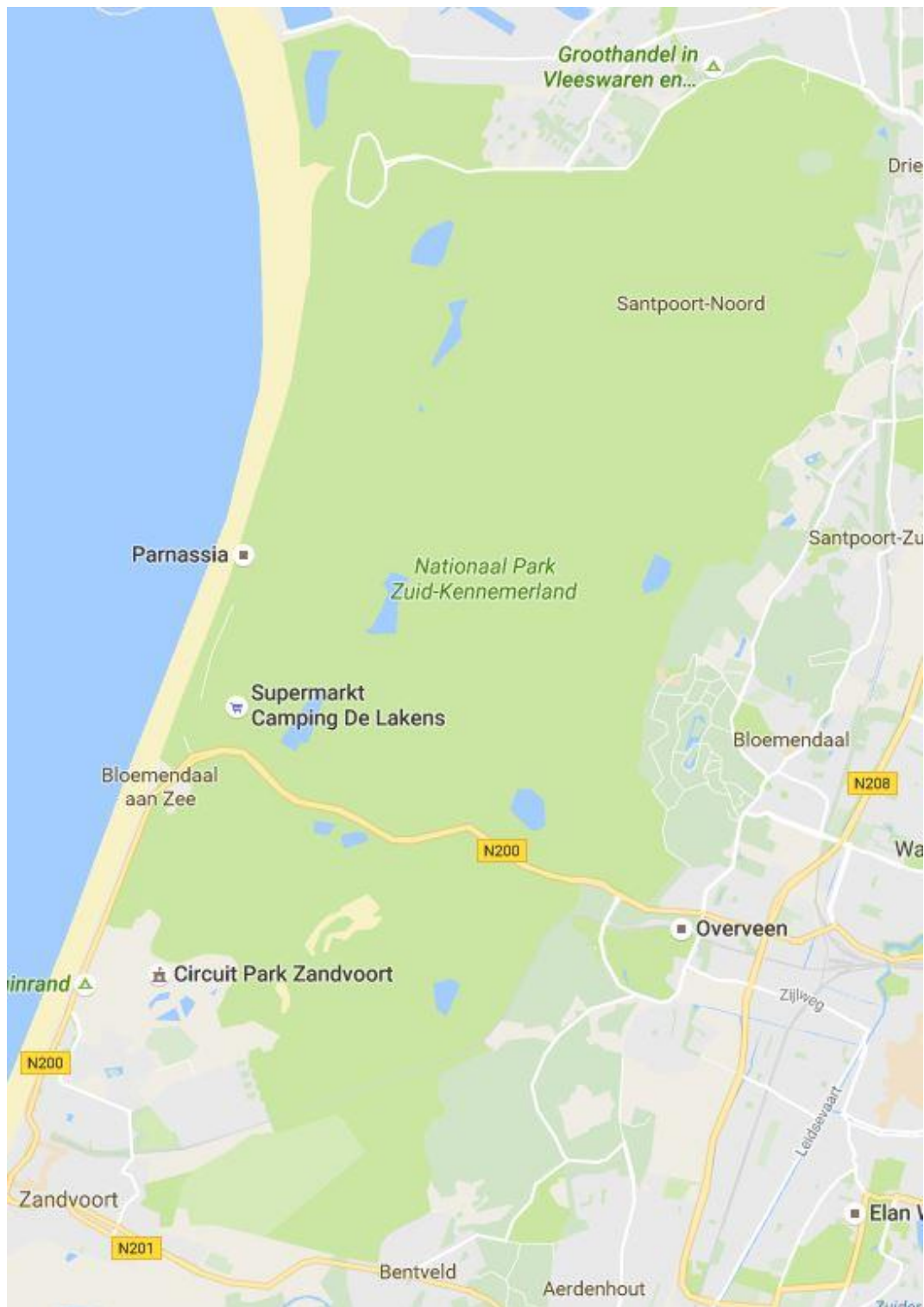
De gemeente Bloemendaal en Staatsbosbeheer zijn voornemens de overeenkomst voort te zetten.

Ligging van het Middenduin

Onderdeel van de overeenkomst is de bepaling dat erfpachter zich verbindt op het in erfpacht uitgegevene een wandelpad aan te leggen van het natuureservaat Middenduin naar het Wethouder Van Gelukpark aan de Zeeweg. Van realisatie van een wandelpad is het tot op heden niet gekomen. Het Middenduin is momenteel een voor publiek af gesloten terrein, behoudens een ruiterspad, wat van het Wethouder Van Gelukpark door het Middenduin naar Bloemendaal voert.

In haar vergadering van 30 april 2015 heeft de gemeenteraad van Bloemendaal zich met het aannemen van een motie unaniem uitgesproken voor een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van de aanleg van een wandelpad door het Middenduin.

Het Middenduin maakt onderdeel uit het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Het Middenduin maakt onderdeel uit van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid, een speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn.

Het Middenduin is tevens ruimtelijk begrensd binnen de Ecologische hoofdstructuur (EHS), tegenwoordig ook bekend onder 'Natuurnetwerk Nederland' (NNN). Aangezien de plannen ook een mogelijk negatief effect hebben op de 'wezenlijke kenmerken en waarden' van dit netwerk is hier op een toetsing noodzakelijk.

In het Middenduin komen veel dier- en planten soorten voor, waaronder soorten die beschermd zijn onder de nieuwe Wet natuurbescherming.

Omdat de aanleg van een wandelpad versturende effecten heeft, die van invloed zijn op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied, op de waarden van het Natuurnetwerk Nederland en de beschermde dier- en plantensoorten, is het noodzakelijk diverse toetsingen uit te voeren.

Op 26 september 2016 is een veldbezoek afgelegd aan het plangebied een indruk is verkregen van de aanwezige vegetaties (habitattypen) en de potenties voor beschermde dier- en plantensoorten. Resultaten van dit veldbezoek zijn gebruikt bij deze toetsing.

Toetsing Wet natuurbescherming

Alhoewel in de wet het begrip 'habitattoets' niet voorkomt, wordt dit begrip in de praktijk veel gebruikt. De habitattoets dient om vast te stellen of, en zo ja, onder welke voorwaarden een menselijke activiteit in en rondom een Natura 2000-gebied kan worden toegelaten. Meer concreet heeft de habitattoets de volgende twee oogmerken:

- Aannemelijk maken dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet worden aangetast. Het begrip 'natuurlijke kenmerken' moet worden gerelateerd aan de instandhoudings-doelstellingen voor het gebied: ze hebben te maken met de ecologische functies.
- Aannemelijk maken dat een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten, dan wel de verstoring van soorten, niet optreedt.

Is bovenstaande niet het geval dan dient door het bevoegd gezag te worden beoordeeld of de activiteit van een dusdanig groot maatschappelijk belang is, dat op basis van diverse voorwaarden vergunning kan worden verleend.

De Wet natuurbescherming beschermt daarnaast aangewezen dier- en plantensoorten. Bij ruimtelijke ingrepen (zoals in dit geval de aanleg van een wandelpad) dient te worden beoordeeld of er sprake is van negatieve effecten op beschermde dier- en plantensoorten. Is dit het geval dan is een ontheffing in het kader van de Wet Natuurbescherming mogelijk aan de orde.

Toetsing EHS/NNN

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS), nu Natuurnetwerk Nederland (NNN), is een samenhangend netwerk van (inter-)nationaal belangrijke, duurzaam te behouden eco-systemen. Het NatuurNetwerk Nederland is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. Het NatuurNetwerk Nederland verbindt de diverse natuurgebieden (waaronder de Natura 2000-gebieden) via ecologische verbindingzones met elkaar om de biodiversiteit in Nederland te beschermen en te herstellen.

Voormalig staatssecretaris Dijksma introduceerde in 2014 de term NatuurNetwerk Nederland (NNN) om de term 'Ecologische Hoofdstructuur' (EHS) te vervangen.

De NNN-toetsing dient om vast te stellen of de plannen het 'behoud, herstel en ontwikkeling van de 'wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN' in de weg staan. De toetsing heeft als oogmerk:

- Aannemelijk te maken dat geen significant negatief effect optreedt op deze kenmerken. Belangrijke criteria waar deze toetsing op toespitst zijn 'kwaliteit', 'areaal' en 'samenhang' van het NNN-gebied.

Overige toetsing

Bij het concreter worden van een voorgenomen ruimtelijk plan dient daarnaast het plan te worden beoordeeld op basis van:

- Het "Ontwerp Natura 2000 beheerplan Kennemerland Zuid 2016-2022";
- Het "Beheer- en Ontwikkelplan Nationaal park Zuid-Kennemerland 2014-2024";
- Aardkundige monumenten een aardkundige waarden (PMV Noord-Holland);
- Het Provinciaal natuurbeleid (o.a. Natuurbrug Zeepoort)
- Het beleid van Staatsbosbeheer.

2 Natuurwetgeving en -beleid

De wet- en regelgeving in Nederland kent twee sporen, namelijk een gebiedsgerichte bescherming en soortbescherming. Per 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. In deze wet zijn de oude Boswet, Natuurbeschermingswet en de Flora- en faunawet samengevoegd tot één Natuurwet.

Uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit nadrukkelijk is toegestaan. In de praktijk betekent dit dat bij een ruimtelijke ingreep of voorgenomen activiteit bekeken moet worden of er sprake is van effecten of beschermde dieren en planten (soortenbescherming) en in bepaalde gevallen op natuurgebieden (gebiedsbescherming).

Soortbescherming

Om te bepalen of een ontheffing nodig is of dat er gebruik kan worden gemaakt van een vrijstelling wordt het stappenschema op pagina 6 doorlopen.

Met de Wet natuurbescherming is de bevoegdheid voor het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen in principe bij de provincie komen te liggen. Ook gemeenten hebben een belangrijke rol bij de uitvoering van de Wet natuurbescherming. Is er sprake van een locatie gebonden activiteit met gevolgen voor wettelijk beschermde dier- en plantensoorten, moet ofwel een natuurtoets deel uitmaken van de procedure bij het verkrijgen van een omgevingsvergunning, ofwel er wordt voorafgaand aan de activiteit apart een ontheffing aangevraagd. Het is aan de gemeente om te beoordelen of de aanvraag voor een omgevingsvergunning volledig is, of dat de aanvrager apart ontheffing heeft aangevraagd. De provincie geeft op grond van de inhoudelijke toetsing al dan niet een Verklaring van geen bedenkingen (Vggb) af.

Beschermingsregimes

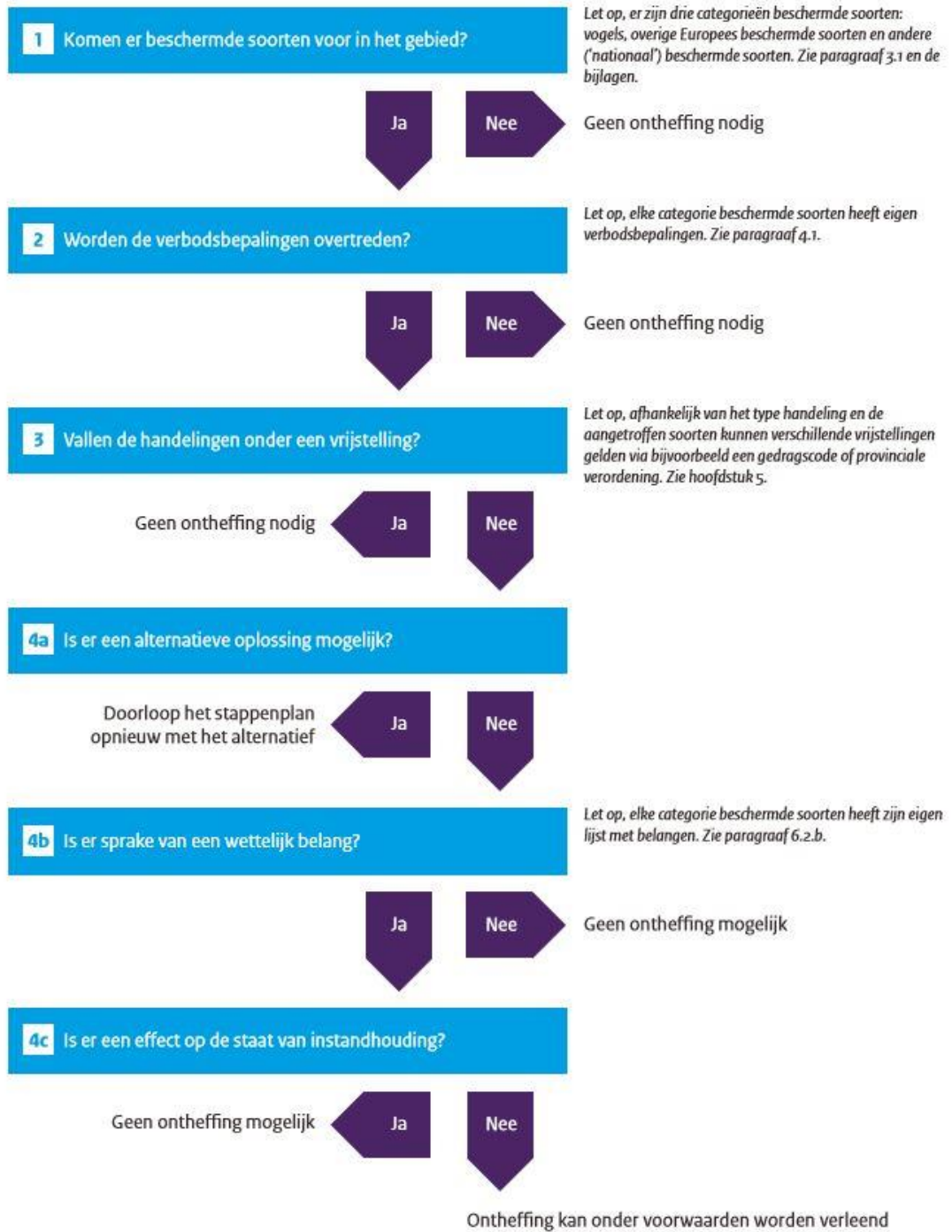
De Wet natuurbescherming kent drie beschermingsregimes

1. Soorten van de Vogelrichtlijn
2. Soorten van de Habitatrichtlijn, het verdrag van Bern en het verdrag van Bonn
3. Andere soorten, die vanuit nationaal oogpunt beschermd worden.

Elk van deze beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden. Alle vogels zijn beschermd. Daarnaast zijn ongeveer 230 andere soorten beschermd.

1.3 Stappenplan soortenbescherming

Stroomschema soortenbescherming

Om af te wijken van de verbodsbepalingen via een ontheffing of vrijstelling moet aan drie criteria te worden voldaan:

1. Er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling
2. Tegenover de afwijking van het verbod moet een in de wet genoemd belang staan.
3. De ingreep mag geen afbreuk doen aan de instandhouding van de soort.

Vrijstelling regelgeving

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen met gevolgen voor beschermde dier- en plantensoorten. In de wet zijn vormen van vrijstelling opgenomen, zoals de gedragscode, een programmatische aanpak of via de provinciale verordening.

Verbodsbepalingen

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Gebiedsbescherming

Ligt een locatie waar een ruimtelijke ingreep of voorgenomen activiteit plaats vindt in de buurt van een Natura 2000 gebied dan is een toetsing in het kader van de Wet natuurbescherming nodig. Afhankelijk van de aard van de activiteit en de te beschermen waarden van (het) betreffende Natura 2000-gebied(en) dient beoordeeld te worden of en welke effecten er (mogelijk) aanwezig zijn.

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Deze natuurgebieden zijn gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en zijn aangewezen op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Deze gebieden worden in Nederland beschermd op grond van de Wet natuurbeschermingswet.

In deze wet is landelijk de bescherming van gebieden geregeld en hierin zijn sinds 1 oktober 2005 ook de bepalingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn uitgewerkt.

Het aanwijzingsbesluit is voor Natura 2000-gebieden van groot belang, omdat het onder meer het referentiekader biedt voor het beheerplan, de beoordeling van projecten en activiteiten en de vergunningverlening. Dit referentiekader wordt gevormd door de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing van het gebied (in de vorm van een kaart met een toelichting).

Natura 2000-gebieden

Activiteiten in Natura 2000-gebieden mogen geen significante gevolgen hebben op beschermde waarden van deze gebieden. Echter, ook activiteiten in de buurt van Natura 2000-gebieden mogen als gevolg van zogenaamde 'externe werking' geen significante gevolgen hebben op deze gebieden.

Gevolgen zijn 'significant' wanneer de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied op lange termijn niet gerealiseerd kunnen worden.

Indien als gevolg van een ingreep de toekomstige oppervlakte habitat of leefgebied, aantal van een soort dan wel de kwaliteit van een habitat lager zal worden dan zoals bedoeld in de instandhoudingsdoelstelling, kan sprake zijn van significante gevolgen.

Instandhoudingsdoelstellingen

De instandhoudingsdoelstellingen zoals bedoeld in de Wet natuurbescherming beschrijven de doelen voor de instandhouding van leefgebieden, natuurlijke habitats en populaties in het wild levende plant- en diersoorten, zoals vereist door de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Deze natuurwaarden moeten in een gunstige staat van instandhouding gebracht of gehouden worden.

Artikel 2.7 lid 2 en lid 3

"Het is verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen".

"Gedeputeerde staten verlenen een vergunning als bedoeld in het tweede lid uitsluitend indien is voldaan aan:

- a. Artikel 2.8 met uitzondering van het negende lid, wanneer de vergunning betrekking heeft op een project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, of

- b. Artikel 2.8, negende lid, wanneer zij betrekking heeft op andere handelingen dan projecten bedoeld in onderdeel a.

Artikel 2.8 lid 1 en lid 9

“Voor een plan als bedoeld in artikel 2.7 eerste lid, een project als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel a, maakt het bestuursorgaan, onderscheidenlijk de aanvrager van de vergunning, een passende beoordeling van de gevolgen voor het Natura 2000-gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied”.

“Voor een andere handeling als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel b, houden gedeputeerde staten rekening met de gevolgen die de handeling kan hebben voor een Natura 2000-gebied, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied.

Staat van instandhouding

De ‘staat van instandhouding’ van een natuurlijke habitat wordt als ‘gunstig’ beschouwd wanneer:

- het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en;
- de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en;
- de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is.

De ‘staat van instandhouding’ voor een soort wordt als ‘gunstig’ beschouwd wanneer:

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven;
- het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden;
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

NatuurNetwerk Nederland (NNN)

Het NatuurNetwerk Nederland is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. Het NatuurNetwerk Nederland verbindt de diverse natuurgebieden (waaronder de Natura 2000-gebieden) via ecologische verbindingszones met elkaar om de biodiversiteit in Nederland te beschermen en te herstellen.

Gedeputeerde staten dragen zorg voor de totstandkoming en instandhouding van dit netwerk. Gedeputeerde staten wijzen daartoe gebieden aan die tot dit netwerk behoren.

3 Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid

Het in het kader van Natura 2000 aangewezen gebied Kennemerland-Zuid is een uitgestrekt duingebied aan de zuidkant van het Noordzeekanaal. Het is een reliëfrijk en landschappelijk afwisselend gebied, dat grotendeels bestaat uit kalkrijke duinen. De overgang tussen de kalkrijke jonge duinen en ontkalkte oude duinen ligt ter hoogte van Zandvoort. Dit levert een soortenrijke en kenmerkende begroeiing op, met duinroosvegetaties in het open duin, duingraslanden, vochtige en droge duinvalleien, plasjes, goed ontwikkelde struwelen en diverse vormen van duinbossen. Vegetaties van vochtige en natte duinvalleien komen met name voor ten noorden van Zandvoort, waarvan het Houtglob het best ontwikkelde kalkrijke, natte duinvallei is. Het areaal kalkrijk duingrasland is vooral rondom Zandvoort groot. Hier komen over voorbeelden van het zeedorpenlandschap voor. De oudere duinen van het zuidoostelijk gedeelte herbergen goed ontwikkeld kalkarm duingrasland. Ook zijn er in het zuidelijke puntje en ter hoogte van Zandvoort paraboolduincomplexen aanwezig. Het Kennemerstrand is de enige locatie langs de Hollandse vastelandsduinen waar een jonge strandvlakte met embryonale duinen en een uitgestrekte oppervlakte met kalkrijke duinvalleien aanwezig is. Aan de binnenduintrand zijn diverse landgoederen aanwezig. Hier zijn een aantal oude buitenplaatsen gelegen, die voor een aanzienlijk deel bebost zijn met naaldbos en loofbos, waaronder oude bossen met rijke stinze flora.

Aanwijzing

Op 25 april 2013 is Kennemerland-Zuid aangewezen als Natura 2000-gebied. Het gebied is alleen aangewezen op grond van de Habitatrictlijn. Het gaat om de bescherming van habitattypen en -soorten. De doelstellingen voor de natuur in dit gebied zijn beschreven in het aanwijzingsbesluit, dat te vinden is op www.rijksoverheid.nl/natura2000. Ook de begrenzing van het gebied is daar aangegeven. Op 16 oktober 2014 is een wijzigingsbesluit op het aanwijzingsbesluit genomen. De begrenzing is iets aangepast.

Instandhoudingsdoelen

In de tabel op pagina 14 is per habitatype en Habitatrictlijnsoort de gestelde doelen en de staat van instandhouding vermeld. De instandhoudingsdoelen betreffen voor de habitattypen en habitatrictlijnsoorten tenminste behoud en soms verbetering van verspreiding, omvang en kwaliteit van het habitatype en van het leefgebied voor behoud van de populatie.

		SVI	Oppervlak	Kwaliteit	Populatie
Habitattypen					
H2110	Embryonale duinen	+	=	=	
H2120	Witte duinen	-	>	>	
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)	--	>	>	
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	--	=	>	
H2130C	*Grijze duinen (heischraal)	--	>	>	
H2150	*Duinheiden met struikhei	+	=	=	
H2160	Duindoornstruwelen	+	=(<)	=	
H2170	Kruipwilgstruwelen	+	=(<)	=	
H2180A	Duinbossen (droog)	+	=	=	
H2180B	Duinbossen (vochtig)	-	=	>	
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	-	=	=	
H2190A	Vochtige duinvaleien (open water)	-	>	>	
H2190B	Vochtige duinvaleien (kalkrijk)	-	>	>	
H2190C	Vochtige duinvaleien (ontkalkt)	-	=	=	
H2190D	Vochtige duinvaleien (hoge moerasplanten)	-	>	>	
Habitatsoorten					
H1014	Nauwe korfslak	-	=	=	=
H1318	Meervleermuis		=	=	=
H1903	Groenknolorchis	--	>	>	>
Legenda					
SVI	Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)				
=	Behoudsdoelstelling				
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling				
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering				

Concept beheerplan

De instandhoudingsdoelen moeten richting geven aan het uit te voeren natuurbeheer- en beleid. Ze worden per Natura 2000-gebied uitgewerkt in een 'beheerplan'.

Op dit moment wordt het beheerplan opgesteld. Het Ontwerp Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022 (Provincie Noord-Holland, 2017) is maart 2017 ter inzage gelegd. Na verwerking van ingebrachte zienswijzen zal het beheerplan definitief worden vastgesteld.

Het belangrijkste deel van dit beheerplan beschrijft hoe de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen kunnen/moeten worden gerealiseerd. Het plan geeft een uitgebreid overzicht van de staat van de beschermde habitattypen en -soorten en hoe de doelen daaromtrent kunnen worden verwezenlijkt. Het zal in grote lijnen het beleid voor de komende jaren in het Natura 2000-gebied sturen.

3.1 Middenduin (erfpachtdeel)

Het Middenduin is divers van landschap en vegetatie. Het reliëfrijke gebied bevat struwelen, bossen, duingraslanden en open zand met pioniersvegetaties. De meest voorkomende struweeltypen zijn de gemeenschap van Duindoorn, van Meidoorn en Duinroosje. De bossen bestaan uit onder andere Zomereik, Liguster, Eenstijlige meidoorn en lokaal naaldbos.

Duinroosje

Afwisseling van duingrasland en struwelen

Verruiging

Delen van het Middenduin zijn verruigd met Duinriet. Duinriet is een indicator van humusophoping, wat in de duingraslanden vaak het gevolg is van stikstofdepositie en afname van begrazing door konijnen. Met de verruiging verdwijnen delen van de aanwezige habitattypen, wat gezien moet worden als een verslechtering in het kader van instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied. Vooral de duingraslanden hebben hieronder te lijden.

Verruiging door Duinriet

Toegang en begrazing

Het erfpachtdeel van het Middenduin is momenteel afgesloten voor wandelaars. Het geldt binnen het Nationaal park als rustgebied. Wel loopt een extensief gebruikt ruitpad door het duin.

Om de vergrassing en verruiging van verschillende habitattypen tegen te gaan vindt er begrazing plaats door Schotse hooglanders.

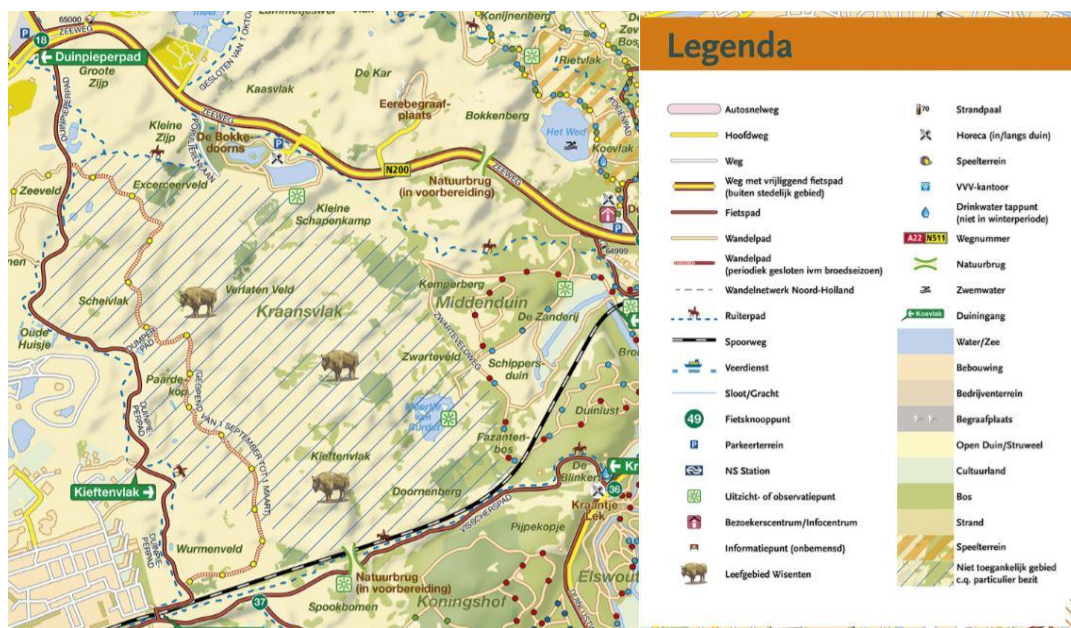
Daarnaast zullen de komende jaren diverse herstelmaatregelen in het kader van de Programma Aanpak Stikstof (PAS) worden getroffen om de verruiging en vergrassing terug te dringen ten behoeve van herstel en ontwikkeling van de stikstof gevoelige habitattypen.

4 Aanleg voetpad

In het kader van dit haalbaarheidsonderzoek is nog geen sprake van een concreet plan. De toetsing vindt derhalve plaats op basis van een aantal aannames.

Daarbij wordt uitgegaan van halfverharde paden van 1,5 meter breed. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat er aan weerszijden een tredzone ontstaat van minimaal 0,5 meter breed. De tracés moeten aansluiten op het bestaande padennetwerk zoals dat in onderstaande figuur is aangegeven.

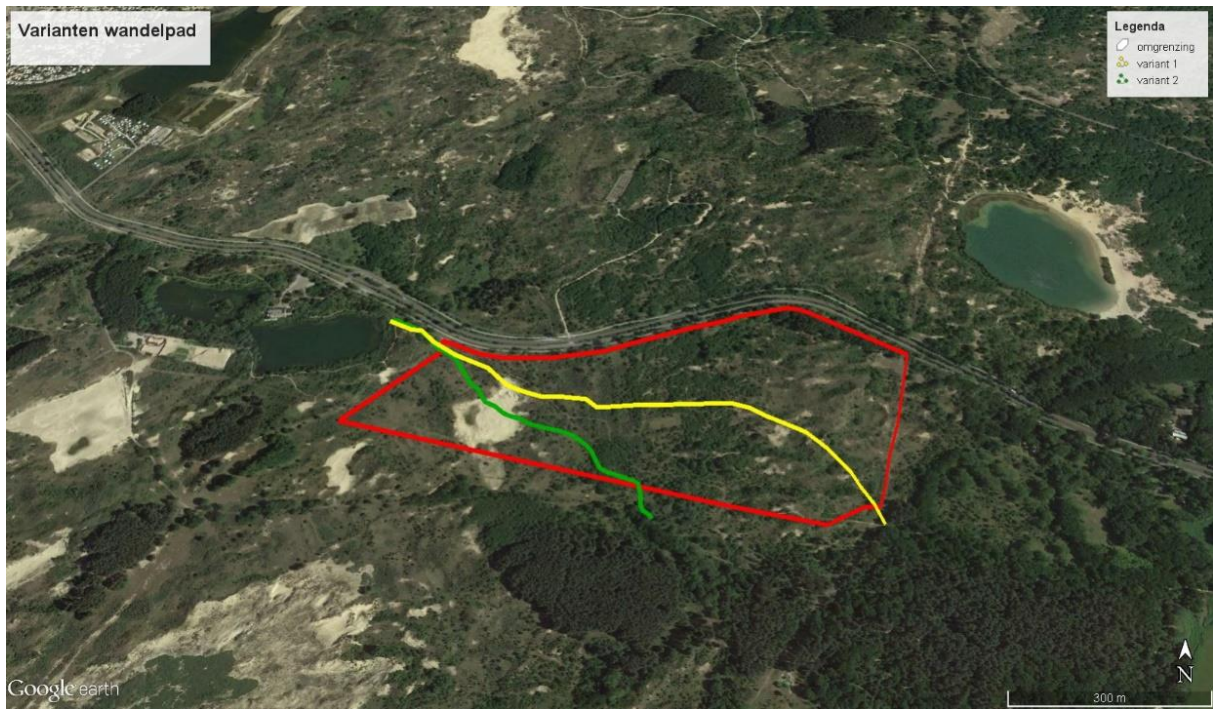
Om een beeld te krijgen van de effecten van de aanleg van een voetpad zijn tweedrie (indicatieve) tracés bedacht.

Variant 1

Variant 1 loopt van het Wethouder van Gelukpark door het Middenduin en zal moeten aantakken op het bestaande padenstelsel in het duinbos, wat in eigendom is bij Staatsbosbeheer. De lengte van het op het kaartje aangegeven tracé bedraagt globaal 1,100 meter. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de lengte langer zal uitvallen doordat met name in het oostelijke deel veel reliëf moet worden overwonnen.

Variant 2

Variant 2 is de kortste variant en voert over relatief vlak terrein. De lengte is globaal 700 meter. Het pad takt aan op de Populierenlaan in het opengestelde deel, wat in eigendom is bij Staatsbosbeheer. Deze variant loopt door een deels open zandig terrein. Dit open zand is hersteld ten behoeve van de Blauwvleugelsprinkhaan en de Zandhagedis. Ook ligt hier een poeltje met voortplantingswater voor onder andere Rugstreeppad. Aanleg van het wandelpad heeft daarop negatieve effecten op de ontwikkeling van dit terreindeel.

Mogelijke varianten wandelpad

5 Toetsing effecten op beschermde soorten

Informatie over de verspreiding van de habitattypen en de verspreiding en aantallen van de beschermde soorten (Flora- en faunawet en Habitatrictlijnsoorten komen uit het ontwerp-beheerplan, aangevuld met waarnemingen uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), een vegetatie- en soortkartering in 2009 (Tolman en Pranger, 2010) en een soortkartering uit 2016 en het veldbezoek op 26 september 2016.

Flora en vegetatie

In 2009 heeft een vegetatie- en soortkartering plaatsgevonden (Pranger en Tolman, 2010). De soortkartering is in 2016 herhaald (Sikkens, 2017).

Hierdoor bestaat een actueel beeld van de verspreiding van “ecologisch” waardevolle plantensoorten. Waargenomen soorten zijn voor het duin kenmerkende soorten als Bleeksporig bosviooltje, Bosaardbei (Rode Lijst), Donderkruid (zeldzaam), Driedistel (Rode Lijst), Duinaveruit, Duinroosje, Dwergzegge, Gewone agrimonie (Rode Lijst), Grote tijm, Kleine steentijm (Rode Lijst), Kleine pimpernel (Rode Lijst), Liggende asperge (vrij zeldzaam), Parnassia (Rode Lijst), Ruw gierstgras, Scherpe fijnstraal, Viltganzerik, Walstrobremraap (vrij zeldzaam), Welriekende salomonszegel en Zeegroene zegge en diverse mossen en korstmossen. Bedreigde (korst)mossen aanwezig in het Middenduin zijn onder andere: Bossig kronkelsteeltje, Duinkronkelbladmos, Groot vedermos, Kalksmaltandmos, en Klein leermos. Beschermde plantensoorten zijn niet aangetroffen.

Walstrobremraap (waargenomen tijdens veldbezoek)

Broedvogels

In 2016 is door SOVON voor het onderzoeksgebied Elswout-Middenduin een territoriumkartering uitgevoerd. Tijdens 5 dagbezoeken zijn de aanwezige broedvogelterritoria gekarteerd. Nachtrondes zijn niet uitgevoerd, waardoor nachttactieve vogels als bijvoorbeeld de Bosuil zijn onderteld. Daarnaast zijn een aantal zeer algemene soorten niet gekarteerd.

Broedvogels met territoria in het erfpachtdeel van het Middenduin zijn onder andere Boomleeuwerik, Boompieper, Gekraagde roodstaart, Goudvink, Grasmus, Kneu Rode Lijst), Nachtegaal (Rode Lijst), Roodborsttapuit, Sprinkhaanzanger, Zanglijster en Zwartkop.

Rugstreepad

De Rugstreepad en Zandhagedis zijn beide beschermde soorten krachtens de Wet natuurbescherming. De Rugstreepad wordt tevens beschermd onder de Habitatrichtlijn.

De Rugstreepad is voor zijn voortplanting in de duinen afhankelijk van kleine duinplasjes met bescheiden vegetatieontwikkeling en die in het voorjaar snel opwarmen. In de winterperiode graaft de soort zich onder andere in open zand in om te overwinteren. In het erfpachtdeel is een poeltje aanwezig, waar de soort zich kan voortplanten.

Zandhagedis

De biotoop van de Zandhagedis bestaat vooral uit overgangssituaties van struweel naar open plekken met mos of kaal zand. Hierbij geven Zandhagedissen de voorkeur aan open struweel met struiken als Duindoorn en Kruidwilg. Ook kan men Zandhagedissen aantreffen in een structuurrijke Helmvegetatie. Daarbij zijn locaties met een goede instraling van de zon favoriet omdat de dieren (en zijn eieren) daar snel kunnen opwarmen. Door deze micro-klimatologische aspecten kunnen lokale temperatuurverschillen van tientallen graden ontstaan. Deze warme plekken zijn geschikt voor de hagedissen om hun eieren afzetten en zelf op te warmen.

Zoogdieren

Naast Ree, Vos en Wezel is ook het Damhert aanwezig. Vleermuizen zullen het duingebied foeragerend gebruiken. Verblijfplaatsen (bunkers en geschikte holtes in bomen) ontbreken. Alle vleermuizen in Nederland zijn beschermd en staan daarnaast op de Habitatrichtlijn.

De Boommarter (beschermd en Rode lijst) is een vaste bewoner van de duinbossen in Noord-Holland geworden.

Vlinders, Libellen, Krekels en Sprinkhanen

De duinen behoren tot de meest waardevolle plekken in Nederland voor dagvlinders, hoewel we in Nederland geen vlindersoort kennen die alleen maar in de duinen voorkomt. De drogere delen van het duin zijn voor vlinders het meest belangrijk. De gradiënt van zee naar binnenland zorgt voor een groot aantal

verschillende vegetatietypen en verschillende dynamiek en daarmee voor een grote variatie aan leefgebieden voor dagvlinders. Vanwege de

hoofdwindrichting van zee is de lucht van de duinen daarbij ook relatief schoon, hetgeen ook positief is voor veel soorten dagvlinders. In de duinen zijn verschillende vegetaties relatief weinig gestoord en is een grote soortendiversiteit aan plantensoorten aanwezig zodat voor veel soorten de geschikte waardplanten (planten die wordt gegeten door de rupsen) aanwezig zijn.

Van zowel vlinders als libellen zijn weinig waarnemingen bekend. Van de waargenomen soorten zijn te noemen: Hooibeestje, Icarusblauwtje en Kleine parelmoervlinder (Rode Lijst).

In de duinen zijn niet-droogvallende kleine poeltjes en meertjes de belangrijkste plekken voor libellen, zeker als hier niet veel vis in voorkomt. Vissen, maar ook salamanders en waterroofinsecten zoals rugzwemmers en waterkevers eten larven en eitjes van de libellen. Belangrijk voor libellen is ook een goede ontwikkeling van oevervegetatie waar de insecten veilig en beschermd kunnen uitsluipen. Libellen zijn gevoelig voor verdroging van duingebieden, zeker als voortplantingswater daarbij regelmatig droog komt te vallen. Het duinpoeltje in het terrein is geschikt als voortplantingswater.

Van de Blauwvleugelsprinkhaan zijn geen waarnemingen bekend, hetgeen nog niet wil zeggen dat de soort niet voorkomt. Er zal sprake zijn van een negatief inventarisatie-effect.

Overige ongewervelden

Van de Nauwe korfslak zijn (als gevolg van het ontbreken van onderzoeksinspanning) geen waarnemingen bekend. Onderzoek naar de Nauwe korfslak is specialistenwerk en vrij intensief. In het Natura 2000 gebied is de soort op een aantal plekken waargenomen.

Conclusies

De aanleg van een wandelpad door het Middenduin zal zekere negatieve effecten als verstoring, betreding en vernietiging van het leefbiotoop hebben op planten en dieren, waaronder beschermde of bedreigde soorten als Parnassia, Rugstreeppad, Damhart en Zandhagedis. De keuze voor de aanleg van een voetpad door een stiltegebied met beschermde soorten brengt met zich mee dat ontheffing zal moeten worden aangevraagd, voorzien van een uitgebreid projectplan met de nodige mitigerende en compenserende maatregelen.

6 Toetsing effecten EHS/NNN

Het hele Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid is onderdeel van het EHS/NNN. In het kader van de EHS/NNN speelt vooral oppervlakteverlies. Dit effect komt in de voortoets Natura 2000 uitvoerig aan de orde en wordt daarom hier niet verder behandeld.

7 Effecten Natura 2000/voortoets

De inhoud van het concept-beheerplan is gebruikt voor de zogenoemde voortoets. In veel gevallen zal een voortoets duidelijkheid geven. Als op basis van een voortoets effecten niet op voorhand zijn uit te sluiten, moet nader onderzoek worden verricht en mogelijk vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming moet worden aangevraagd. Uit de onderbouwing ('passende beoordeling') bij de aanvraag zal moeten blijken dat significante effecten kunnen worden uitgesloten. Daarnaast dient het groot maatschappelijk belang te worden aangetoond. Vaak kunnen effecten worden voorkomen door het nemen van 'mitigerende en compenserende maatregelen'.

Voor de habitattypen zijn in het aanwijzingsbesluit enerzijds doelen voor behoud of uitbreiding van de **oppervlaktes** gegeven, en anderzijds doelen voor behoud of verbetering van de **kwaliteit**. Voor de habitatsoorten gaat het wat betreft de dieren om behoud van de omvang van het **leefgebied**, voor behoud van de **populatie**. Voor de Groenknolorchis is het doel uitbreiding van de omvang en kwaliteit van de **biotoop** voor uitbreiding van de **populatie**. (zie de tabel op pagina 13).

Te verwachten effecten op instandhoudingsdoelen

Om de effecten van de aanleg en het gebruik van een voetpad te kunnen beoordelen is gebruik gemaakt van de Effectenindicator van het Ministerie van Economische zaken. (zie de tabel op pagina 24).

Per variant wordt aan de hand van de Effectindicator beoordeeld in hoeverre er sprake is van negatieve effecten.

Omwille van de leesbaarheid worden slechts de relevante storingsfactoren behandeld, die van invloed kunnen zijn op de in het erfpachtdeel aanwezige habitattypen en habitatsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen.

De aanleg van een voetpad betekent toenemende verharding, heeft mogelijk een recreatie-aantrekkende werking en kan leiden tot een andere verspreiding van recreatiestromen. Door het plan kunnen verschillende negatieve effecten optreden, ook in het Natura 2000-gebied. Deze mogelijke effecten zijn onder te verdelen in tijdelijke effecten tijdens de aanleg en effecten als gevolg van de recreatieve infrastructuur. Daarnaast zijn er verstoringen mogelijk door bestaand gebruik.

Indien de plannen voor een voetpad worden doorgezet, dan kan op voorhand worden gemeld dat een uitgebreidere toets, gebaseerd op harde feiten en gegevens noodzakelijk is ten einde de benodigde vergunningen te verkrijgen. Voor deze vergunning zal dan een uitgebreid plan moeten worden ingediend, dat strookt met het (nu nog in concept zijnde) beheerplan.

Storingsfactor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Embryonale duinen	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Witte duinen	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
*Grijze duinen	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
*Duinheiden met struikhei	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Duindoornstruwelen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Kruipwilgstruwelen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Duinbossen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Vochtige duinvalleien	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Groenknolorchis	...	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	...	zeer gevoelig	niet gevoelig	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	n.v.t.	gevoelig
Meervleermuis	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig
Nauwe korfslak	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	...	...	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig

- Bewuste verandering soortensamenstelling
- Verandering in populatiedynamiek
- Verstoring door mechanische effecten
- Optische verstoring
- Verstoring door trilling
- Verstoring door licht
- Verstoring door geluid
- Verandering dynamiek substraat
- Verandering overstromingsfrequentie
- Verandering stroomsnelheid
- Vernatting
- Verdrogting
- Verontreiniging
- Verziltig
- Verzoeting
- Vermesting door N-depositie uit de lucht
- Verzuring door N-depositie uit de lucht
- Versnippering
- Oppervlakteverlies

7.1 Uitgangspunten toetsing varianten

Variante 1 loopt van het Wethouder van Gelukpark door het Middenduin en zal moeten aantakken op het bestaande padenstelsel in het duinbos, wat in eigendom is bij Staatsbosbeheer. De lengte van het op het kaartje aangegeven tracé bedraagt globaal 1,100 meter. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de lengte langer zal uitvallen doordat met name in het oostelijke deel veel reliëf moet worden overwonnen.

Op en langs het tracé zijn de volgende habitattypen aanwezig waaraan dient te worden getoetst:

- H2130A Grijze duinen kalkrijk
- H2130B Grijze duinen kalkarm
- H2160 Duindoornstruwelen
- H2180A Duinbossen (droog)
- H2180C Duinbossen (binnenduinrand)

Variante 2 is de kortste variant en voert over relatief vlak terrein. De lengte is globaal 700 meter. Het pad takt aan op de Populierenlaan in het opengestelde deel, wat in eigendom is bij Staatsbosbeheer. Deze variant loopt door een deels open zandig terrein. Dit open zand is hersteld ten behoeve van de Blauwvleugelsprinkhaan en de Zandhagedis. Ook ligt hier een poeltje met voortplantingswater voor onder andere Rugstreeppad.

Op en langs het tracé zijn de volgende habitattypen aanwezig waaraan dient te worden getoetst:

- H2130A Grijze duinen kalkrijk
- H2130B Grijze duinen kalkarm
- H2160 Duindoornstruwelen
- H2180A Duinbossen (droog)
- H2180C Duinbossen (binnenduinrand)

Mogelijk komt de Nauwe korfslak voor in de Duindoorn- en Kruiwilgstruwelen en het Duinbos.

Uitgangspunt voor de globale toetsing is een halfverhard (met kleischelpen) pad van 1,50 meter breed. Veelal wordt een dergelijk pad aangelegd onder de volgende voorwaarden:

- Een cunet te graven om het pad in te bedden
- Graafwerkzaamheden vinden plaats met een kleine kraan
- Het vrijkomende zand wordt in de directe omgeving verwerkt
- Reliëf wordt overwonnen door te vergraven of door trappen
- Er vindt verder geen afrastering plaats
- Honden zijn niet toegestaan
- Aanleg vindt plaats buiten het broedseizoen.

7.2 Aanlegfase

Oppervlakteverlies

Vanwege het vergraven van het tracé en duinhellingen treedt oppervlakteverlies van beschermde habitattypen en verlies van leefgebied voor habitatsoorten op. Ook de kwaliteit van typen en van leefgebied voor soorten kan verminderen. Als gevolg van de aanwezigheid van bij de werkzaamheden benodigd materieel en de benodigde extra werkbreedte door machinegebruik of vervoer van

materialen, kan tijdelijk sprake zijn van (extra) oppervlakte- of kwaliteitsverlies voor relevante soorten en typen.

Versnippering

Van versnippering is sprake bij het uiteenvallen van het leefgebied van soorten. Als het leefgebied niet meer voldoende groot is voor een levensvatbare groeiplaats of populatie, of individuen van één populatie kunnen de verschillende leefgebieden niet meer bereiken, neemt de duurzaamheid van de populatie of de kwaliteit van een habitatype af.

Verzuring en vermesting

Kennemerland-Zuid is een gebied met habitatypen die gevoelig zijn voor stikstofdepositie en verzuring. Tijdens de aanlegfase zal er sprake zijn van extra stikstofdepositie. Door middel van een PAS-beoordeling zal moeten worden bepaald hoe hoog deze stikstofdepositie zal zijn en of deze kritische waarden/drempels overschrijdt. De PAS-beoordeling maakt onderdeel uit van een nadere toetsing op basis van concrete plannen.

Hinder door geluid en trillingen

Voorals heien en andere bouwactiviteiten zorgen voor productie van geluid en trillingen met als mogelijk gevolg hinder in het Natura 2000-gebied.

Mechanische effecten

Afhankelijk van de werkbreedte kunnen door berijding met voertuigen en het plaatsen van materiaal mechanische effecten optreden in het Natura 2000-gebied. Deze effecten worden besproken onder oppervlakteverlies.

Optische verstoring

Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in de natuurlijke omgeving. Tijdens de werkzaamheden is veelvuldig sprake van de aanwezigheid van mensen in het terrein en daar niet van nature thuishorende voorwerpen. Dit kan een verstoring effect hebben op relevante typen en soorten in het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid.

7.3 Aanwezigheidsfase

Oppervlakteverlies

Als gevolg van het bestaan en gebruik van het pad kan blijvend sprake zijn van oppervlakteverlies van leefgebied van relevante soorten en typen.

Versnippering

Ook na aanleg van de infrastructuur behoudt dit zijn versnipperende effect.

Verontreiniging

Achtergelaten afval tijdens het gebruik van het voetpad kan leiden tot verontreiniging.

Optische verstoring

Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in de natuurlijke omgeving. Extra schaduwwerking wordt ook gerekend onder dit effect. Vanwege het gebruik van het voetpad zijn meer mensen aanwezig in het terrein. Geluid dat wordt geproduceerd door recreërende mensen en honden hoort ook bij dit effect.

7.4 Voortoets Natura 2000

Hieronder wordt eerst een globale toets uitgevoerd en aldus nagegaan of een vergunning nodig is op grond van artikel 16 lid 1 van de Natuurbeschermingswet 1998. Dit gebeurt aan de hand van de hoofdvraag of er een kans is op een significant verstorend effect. Gezien de aard van het plan, de ligging van het plangebied, de optredende storende factoren en de gevoeligheid van de soorten daarvoor, is het in dit stadium al duidelijk dat het plan geen significante gevolgen kan hebben voor de natuurlijke kenmerken van het gebied, oftewel de instandhoudingsdoelen ervan. Er is dus zeker geen significant negatief effect, maar mogelijk wel een negatief effect

Omdat er geen kans is op een significant negatief effect, maar wel op een negatief effect is een verslechteringstoets nodig.

Significantie

In het kader van deze toetsing is uitgegaan van de door het Steunpunt Natura 2000 in mei 2010 gepubliceerde 'Leidraad bepaling significantie'.

Er is sprake van een significant effect als er als gevolg van het project effecten zijn waardoor de instandhoudingsdoelstellingen op de lange termijn niet gerealiseerd kunnen worden. Onder effecten worden verstaan verslechtering van habitats en kwaliteit leefgebied van soorten en verstoring van soorten.

Indien als gevolg van een ingreep de toekomstige oppervlakte habitat of leefgebied, aantal van een soort dan wel de kwaliteit van een habitat lager zal worden dan zoals bedoeld in de instandhoudingsdoelstelling, kan sprake zijn van significante gevolgen.

Deze bepalingen kunnen anders liggen indien de afname minder dan de minimum-oppervlakte van het habitatype (1 are) is (er is dan per definitie geen sprake van een meetbare afname) of wanneer het effect opgevangen kan worden in de natuurlijke fluctuaties, door de veerkracht van het gebied.

Verslechtering van habitattypen en het leefgebied van soorten treedt op wanneer in een bepaald gebied de door dit habitatype of leefgebied van soorten ingenomen oppervlak afneemt of wanneer de kwaliteit afneemt. Het gaat dan om de specifieke structuur, functies en staat van instandhouding van typische soorten. Daarmee is nog niet gezegd dat elke verslechtering leidt tot een significant effect.

Een significant effect op soorten kan optreden wanneer door het verstorend effect (of door het cumulatieve effect van dit en andere projecten) de instandhoudingsdoelstelling van een bepaalde populatie niet kan worden behaald.

Van meetbare sterfte veroorzaakt door een project ten opzichte van natuurlijke sterfte is pas sprake indien de extra sterfte meer dan 1% van de natuurlijke jaarlijkse sterfte is. Strikt tijdelijke effecten zijn ook niet significant.

8 Verslechteringstoets Natura 2000

De verslechteringstoets is een vervolg op de voortoets. De verslechteringstoets is nodig als een activiteit negatieve effecten op Natura 2000-doelen kan hebben, maar dat wel duidelijk is dat die negatieve effecten niet significant zijn. In de verslechteringstoets wordt nader onderzocht of de activiteit een verslechtering van de habitattypen, leefgebieden van soorten of soorten tot gevolg kan hebben. In principe worden dezelfde typen gegevens aangeleverd als in de voortoets, zij het dat een globaal onderzoek nu niet meer voldoende is; het gegevensbestand moet uitgebreider, gedetailleerder en actueler zijn, zodat het bevoegd gezag de zekerheid over de omvang van de effecten krijgt die in de voortoets nog niet kon worden gegeven. Bij de afweging of de verslechtering of verstoring onaanvaardbaar is, heeft het bevoegd gezag een grotere beleidsvrijheid dan wanneer de vergunningaanvraag via de passende beoordeling verloopt. Het bevoegd gezag kan rekening houden met de aanwezigheid van redenen van openbaar belang, de mogelijkheid om te compenseren en andere relevante overwegingen.

Bij een verslechteringstoets brengt de initiatiefnemer gedetailleerd in kaart wat de effecten (kunnen) zijn van de activiteit op de relevante natuurwaarden in het gebied en welke verzachtende (mitigerende) maatregelen hij van plan is te nemen.

8.1 Effectbeoordeling

In onderstaande paragrafen wordt per storende factor beschreven wat de gevolgen zijn voor de gevoelige of zeer gevoelige soorten en typen.

Daar waar effecten worden beschreven, worden de gevolgen alleen beschreven voor die habitattypen en die soorten die inderdaad op enige manier daarvan gevolgen zouden kunnen ondervinden. De niet genoemde typen en soorten zijn wel degelijk meegenomen in de beoordeling of de effecten gevolgen daarvoor zouden kunnen hebben.

Oppervlakteverlies

Het indicatief oppervlakteverlies in m² aan habitattypen is weergegeven in onderstaande tabel. Tussen haakjes het indicatieve oppervlak wat aan kwaliteit verminderd door betreding (de zgn. tredzone).

Variant	Verlies Habitatype	Verlies in m ²	Tred in m ²	Totaal in m ²
1	Vooraf Grijze duinen kalkrijk, Grijze duinen kalkarm en Duindoornstruwelen	1.397	931	2.328
2	Vooraf Grijze duinen kalkrijk, Grijze duinen kalkarm en Duindoornstruwelen	675	450	1.125

Conclusie Oppervlakteverlies

Bij beide varianten is er sprake van significant verlies aan habitattypen.

Optische verstoring

De negatieve gevolgen van indirecte optische verstoring zijn besproken onder oppervlakteverlies en zijn daar beoordeeld als niet-significant.

Versnippering

Het project zal leiden tot beperkte versnippering. Het is niet uitgesloten dat door toename van het recreatieve gebruik een aantal 'wilde' paden ontstaan. Deze 'wilde' paden zullen over het algemeen relatief smal zijn en geen onoverkomelijke barrière betekenen voor verspreiding of uitwisseling van aanwezige habitattypen of typische soorten daarvan. Ze kunnen wel leiden tot een vergroting van vermindering van kwaliteit van het doorkruiste habitatype, optische verstoring en verontreiniging.

Conclusie Versnippering

Directe versnippering is zeer beperkt en van geen belang. Er wordt wel een toename verwacht van indirecte effecten in de vorm van wildpaden. Deze wildpaden kunnen andere negatieve effecten versterken.

Verontreiniging

Alle habitattypen zijn gevoelig voor verontreiniging. Bij deze verontreiniging gaat het om reactieve stoffen die invloed uitoefenen op de leefomgeving of de groeiplekken. Het weggeworpen afval door recreanten is grotendeels inert en zal niet tot verandering van abiotische omstandigheden van groeiplaatsen of leefomgeving leiden. Het belangrijkste effect van dit afval is een zeer beperkte (extra) optische verstoring.

Het ontstaan van wildpaden en betekent een versterking van de negatieve effecten van verontreiniging hoewel ook hier geldt dat een deel van de effecten eigenlijk een verspreiding ervan betekenen.

Conclusie Verontreiniging

Beperkte verontreiniging door afval zal geen gevolg hebben voor het Natura 2000-gebied. Uitwerpselen kunnen leiden tot vermessing en kwaliteitsverlies. Effecten zijn beperkt tot de bermen van paden en betreffen gedeeltelijk geen toename maar een andere verspreiding.

8.2 Conclusies Verslechteringsstoets

- Door de plannen treedt oppervlakteverlies op van verschillende habitattypen. Oppervlakteverlies wordt beoordeeld als een significant negatief effect. Door versnippering, verontreiniging en optische verstoring wordt een beperkt, niet significant, negatief effect verwacht op enkele relevante waarden van het Natura 2000-gebied. Vooral indirecte versnippering is van belang en kan andere negatieve effecten versterken.
- Door de aanleg van een voetpad kunnen negatieve effecten optreden op relevante natuurwaarden in Natura 2000-gebied als gevolg van de volgende storende factoren: Oppervlakteverlies, Optische verstoring, Versnippering en Verontreiniging.

8.3 Overige afwegingen

Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Het erfpachtdeel Middenduin maakt onderdeel uit van het nationaal park Zuid-Kennemerland. Het Middenduin is in het kader van het zoneringsbeleid aangewezen als natuurkern. Deze zonering is gericht op het realiseren van de natuurdoelen en afgestemd op de behoefte van de recreatieve doelgroepen. Bestaande en nieuwe voorzieningen dienen in overeenstemming te zijn met de zonering.

De aanleg van een voetpad en bijhorende recreatiedruk moet worden gezien als in strijd met deze zonering en het doel ervan.

Beleid en beheer Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft als participant in het nationaal park Zuid-Kennemerland zich geconfirmeerd aan het Beheer- en ontwikkelplan Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Samen met de andere terreineigenaren staat Staatsbosbeheer daarnaast voor de taak om de verbeteropgaven in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen voortvloeiend uit het Ontwerp Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022 te realiseren. Verlies aan habitattypen door de aanleg van een wandelpad is hier strijdig mee.

Recentelijk heeft lokaal in het erfpachtdeel van het Middenduin een eerste natuurontwikkeling in het kader van de verbeteropgaven plaatsgevonden. Aanleg van een wandelpad en de daarbij horende recreatiedruk zal de kwalitatieve ontwikkeling van deze natuurontwikkeling onder druk zetten en is daardoor in strijd met de verbeterdoelstellingen.

Maatschappelijke weerstanden

Het is niet denkbeeldig dat een plan tot aanleg van een wandelpad door een door rustgebied met stabiele, goed ontwikkelde vegetaties (habitattypen) zal leiden tot maatschappelijk protest. Maatschappelijke organisaties met natuurbescherming in hun vaandel zullen een dergelijke keuze niet accepteren en hier tegen in actie komen, waarbij een mogelijke gang naar de rechter niet kan worden uitgesloten.

9 Conclusies

Uit de globale toetsing aan de Wet natuurbescherming en de verslecheringstoets Natura 2000 blijkt dat, indien gekozen wordt voor de aanleg van een voetpad door het Middenduin, het project vanuit Wet natuurbescherming vergunningsplichtig is. Medewerking van het bevoegd gezag en de uitvoeringsinstatie RUD is op voorhand hoogst twijfelachtig, omdat op basis van de ADC-criteria (groot maatschappelijk belang) niet aantoonbaar is dat aan deze criteria kan worden voldaan. Ook maatschappelijke organisaties zullen hun bedenkingen hebben bij een dergelijk plan.

Om tot de benodigde vergunningen te komen zal de keuze van een tracé met betrekking tot beschermde soorten onderbouwd dienen te worden en te worden voorzien van:

- een mitigatie en compensatieplan minimaal ten behoeve van de Rugstreepad, Zandhagedis en Parnassia;
- waarin ook zorgvuldig handelen ten opzichte van de overige aanwezige natuurwaarden is beschreven.

In het kader van Natura 2000 zal een uitgebreide toetsing van een concreet plan in de vorm van een verslecheringstoets dienen te worden opgesteld. In dit plan zal uitvoerig moeten worden ingegaan op:

- Stikstofdepositie door middel van een PASberekening
- Compensatie van de stikstofdepositie bij overschrijding
- Oppervlakteverlies van habitattypen
- Verslechtering van habitattypen
- Compensatie en herstel van verlies van habitatoppervlak elders
- Kwaliteitsverbetering van habitat elders
- Cumulatieve effecten van overige projecten in het Natura 2000 gebied
- Verlies aan stiltegebied
- Recreatie aanzuigende werking (parkeren, betreding, wilde paden)
- Relatie met de ecoduct Zeepoort.

In deze haalbaarheidstoets is vooral aandacht besteed aan ecologische effecten en de uit te voeren gedetailleerde toetsingen.

Budgettair is er nog geen uitspraak te doen, behalve dat er op kan worden gewezen dat in de uitvoering sprake zal zijn van kosten voor onder andere:

- de aanleg van het voetpad
- het doorlopen van de nodige procedures
- de compensatiemaatregelen Wet natuurbescherming (soortenbescherming)
- de compensatie en herstelmaatregelen Natura 2000.

10 Bronnen

Beer, R. de, in prep. Habitattoets Recreatieprojecten Camperduin. Toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 en de EHS (NNN) van drie recreatieve uitvoeringsprojecten nabij Camperduin. G&G rapport 2015-22. Van der Goes en Groot, Alkmaar.

Groot Eco Advies, 2016. Toetsing vogelkijkhutten De Putten en Abtkolk.

Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée, 2003. Europese natuur in Nederland. Habitattypen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée, 2004. Europese natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Provincie Noord-Holland. Onwerp Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022 , 2017. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Sikkens, R.I. en D.J. van der Goes. Florakartering Middenduin 2016. Van der Goes en Groot, Alkmaar.

Steunpunt Natura 2000. Leidraad bepaling significantie, nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010.

Tolman, M.E. & D.P. Pranger, 2010. Vegetatiekartering Elswout en Middenduin, 2009. EGG, Groningen.

Wet natuurbescherming, 2017.

www.synbiosys.alterra.nl